

# Ett liv i en stad

Tuva Nowak

Staden står still i väntan på morgonens första strålar. Än har inte lyktgubben släckt sin lykta. Han är på sin väg, men alltjämt är det liv i lågan. Stilla är staden och sen är gubben. Men inget gör väl det, tycker springpojken som precis läst rubriken i nyhetsbladet, som han senare under dagen kommer kasta ut till stadens invånare.

‘Tyskland till anfall. Krig mot Polen’.

Ja, still är staden och på andra sidan havet har krig uppstått. Men inget gör det barnet i sovalkoven på Upplandsgatan 16. Med sitt enstaka år på jorden, och mor jämte far i kammaren intill är livet ännu lätt, målat i solblekta färger såsom putsen på lägenhetshusets fasad. Men vid en tid slår Sankt Peters kyrkas klockor till slut, och vid den tiden stiger sömniga stockholmare ur sina sköna lakan för att möta den nya dagen, samt mjölkbudet vid dörren. Mjölk som i sina glasflaskor, endast rest några kvarter från Torsgatan 26, mjölkcentralens adress.

Nu vaknar även barnet vid klockans slag, för att möta mjölkbudet tillsammans med sin flyttgubbe till far, som snart kommer fara för att möta kollegor för en innan-jobbet-nubbe. Barnet har vuxit och fått en bror. Modern till de två barnen är redan uppstigen. Hon står vid kokvrån framför gasspisen och lagar gröt, med gas som förts från gasklockan, som ligger i anslutning till gas- och vattenledningsverkets stora kontorskomplex. Gasklockan hade krävt rivning av ett gravkapell på den gamla kyrkogården, som tog upp delar av fattighusområdet. Kapellet blev borttaget för att ge plats åt gasklockans runda byggnad, efter att invånarna i Stockholm ökat de senaste åren. Och det var ju bra, för annars hade modern, som så många andra mödrar i Stockholm, inte kunnat laga gröten lika smidigt som nu, där vid kokvrån med sjal runt håret.

Lägenheten är tyst, allt som hörs är gröten som puttrar, några enstaka klapprande hovar mot markstenen utanför såväl som ett fåtal bilar. De två pojkarna, har precis fått varsin skål len gröt med varsin smörklick på och mjölk som de glupskt slänger i sig. Det hörs barngråt från innergården och när modern ser ner snörper hon lätt på munnen och menar att den nyblivna modern i huset intill, som kör ut vagnen varje morgon, sköter ungen illa. Hon som bara vaggar barnet för få honom att sluta gråta. Det är ju inte klokt hur hon varje morgon mödar sig göra samma sak och väcka hela huset. Ibland går hon ner till den nyblivna modern tillsammans med sina söner för en pratstund, som följs av några vishetens ord och en hjälpende hand. Den äldre sonen tycker synd om barnet som gråter, ingen vill väl gråta på det där viset. Likväl ger de emellanåt den nyblivna modern en slant i bistånd. Vem kunde där och då ana att den äldre sonen och den lilla sparven i vagnen, fem decennier senare skulle återses.

Utanför porten står pojkarnas vänner och väntar på att brorsorna ska avsluta sin gröt. Om en stund kommer hela gänget leka på gatorna och påminna varandra om att akta för spårvagnarna som ibland dyker upp. Speciellt de yngre behöver påminnas, de äldre har lärt sig hur man ska göra och hur man ska bete sig. De kommer springa längs med

Odengatans spårbeklädda mark, inramad med lägenhetshus med putsade fasader, slaktaren och skomakaren, ända förbi Vasaparkens potatisodling för att komma till Sabbatsberg. Ungarna kommer för att se om herrn i kiosken skulle låta dem köpa varsin läskedryck för några ören. De hade minsann samlat på sig lite tillsammans som springschasar! Läskedrycken hade tillverkats av det nybildade 'Apotekarnes Mineralvattens Aktiebolag', som Hovapotekaren på Sabbatsbergs sjukhus haft en roll vid tillkomsten av. Apoteken rekvirerade annars buteljerat vatten från Sabbatsbergs hälsobrunn under somrarna. Pojkarna undrade om herrn i kiosken kunde vara så vänlig, och det var han.

Medan modern broderar i lägenheten, och medan den något överförfriskade fadern bär möbler, dricker pojkarna lyckligt sina läskedrycker på Sabbatsberg utanför den vänliga herrns kiosk. Men snart börjar barnen skolan och sommaren kommer nå sitt slut. Med brunbrända ben, solblekt hår och nyputsade skor fyller Stockholms unga skolbänkarna.

En bok om en flicka har just kommit ut. Hon har rött hår och flätor, och stark är hon också. Hon kan till och med bära en häst! Lärarinnan berättar för barnen att det är hennes väninna som är skribenten, Astrid heter tant. Och tant Astrid ska komma till oss för att högläsa för er, sa lärarinnan. Tant Astrid bor vid Vasaparken så det var inga problem sa hon.

Ute i Europa stred länderna fortfarande mot varandra, men i Observatorielundens skola satt en klass på nitton soliga barn med nyputsade skor i väntan på en tant Astrid Lindgren. Boken hade skrivits av Astrid till sin dotter Karin som var i deras ålder, berättade hon. Men sedan skickade Astrid in bokens manus till Bonniers förlag som hållit en barnbokstävling som hon vann, och så nu i år har hennes bok om Pippi Långstrump kommit ut, jag tror ni kommer gilla den. Och det gjorde barnen, de tyckte den var rolig vilket tant Astrid blev glad över att barnen tyckte.

Hädanefter kommer barnen stöta på tant Astrid där vid Vasaparken, även efter att potatisodlingen tagits bort så att idrottsplanen kommer tillbaka, och prata lite. I Vasaparken spelar barnen fotboll och idrottar för att hålla hälsan, som lärarinnan alltid säger. Och på Zinkensdamm spelas det bandy när isen anlönt med vintern. Och när vinterns mörker lagt sig kommer lyktgubben, som börjat få gråa hår, tända sin lykta igen.

Lyser gör lyktan länge när vintern är kommen och isen lagt sig över Barnhusviken, Söder Mälarstrand och Lilla Värtan. Båtarna vid kajerna var det nu länge sen någon tog från holmarna. Så befast något kan vara i ett vatten som under isen fortfarande är strömt. En is som skolpojkar under vårvintern finner nöje i att springa över, då isen börjat brytas upp. Men inte blir det kul när en av pojkarna trampar för långt ut på ett flak, faller ner i det strömma vattnet och försvinner under isflaken.

De andra pojkarna får springa, de springer så snabbt de kan längs med strömmen tills isen tar slut. Pojken med en flyttgubbe till far och en mor som broderar på Upplandsgatan 16, sträcker sig över kanten så de andra får hålla i honom. Han sträcker sig ut och när pojken under isen kommer farande grabbar han tag och drar upp honom. Dagarna efter kunde folk i Stockholms stad läsa om incidenten, och om hur pojken med

flyttgubbe till far och en mor som broderar där hemma, fick en tapperhetsmedalj för sin insats.

Efter några år vill modern som broderar inte brodera mer, hon vill inte titta ut på innergården längre eller vänta på sin flyttgubbe till man med nubbe i magen dag in och dag ut. Hon har drömmar och är teaterintresserad, är en kvinna av stål som inget annat än hennes ömma rygg kan böja. Det tar inte lång tid innan hon har gubben ur sitt liv, och hon inser att hon nu behöver ett jobb, som hon har längtat. Så samtidigt som kriget tar slut, och gubben som bor kvar på Upplandsgatan tar sin andra nubbe för denna morgon, beslutar hon att öppna sin egen glasskiosk på Slussen, som fick hamna mellan tunnelbanans uppgång och Mariahissen. Teaterdrömmen beslöt hon lägga lite på is, men spelade ibland i amatörteatrar och sjöng. Något år senare erbjuds hon resa från sin nya lägenhet i Gröndal till Amerika, där hon sedan utbildar sig inom franchising. Inom en snar framtid återvänder hon till Gröndal.

När modern som rest till Amerika kommer tillbaka, öppnar hon flera kiosker i Stockholm där hon säljer bland annat korv. Aldrig i Stockholm har det tidigare funnits korvkiosker, aldrig hade det kanske funnits om inte modern till pojkarna, frun till flyttgubben och kvinnan med drömmar slutat brodera. Inte hade hon anat att hon något decennium senare, skulle stå i en av sina kiosker tillsammans med sina barnbarn och sälja korv och glass till invånare i Stockholm.

Förlaget Bonnier höll en arkitekturtävling som avgjordes 1937, men bebyggelsen fördröjdes av andra världskriget. Till slut stod Bonnierhuset färdigt 1949. Ett sextioen meter högt och kvadratisk betongblock på Torsgatan 21. Året därpå slutar den soliga klassen sin utbildning på Observatorielundens grundskola. Många fortsätter inte sin utbildning för att de inte har råd till skillnad från andra, medan en blir erbjuden stipendium för att fortsätta men tackar nej för att istället söka arbete som polarna gjort. Denne söker sig till det nybyggda Bonnierhuset. Han jobbar som lärling på bokbinderiet för att skramla ihop lite stolar, och ett halvår senare köpa moped på avbetalning. Grabben från bokbinderiet med morsa som knegar i kiosk, bestämmer sig vid 16 års ålder för att dra ut på kontinenten.

På en helt annan plats går en lyktgubbe, den sista av sitt slag, på Norrbro. Runt honom står press, med kameror och anteckningsblock. Han ser över människorna som samlats för att dokumentera varje steg, varje ord och flackande blick. Han ser mot lyktan, den han ska tända för sista gången. Samma år kommer gasklockan i Sabbatsberg stängas ner och gå ur funktion för alltid. Tio år senare kommer en arbetarförening att bildas för att förhindra gasklockans rivning. Den kommer dock rivas till slut vid 1970. De kommer få behålla den i Sabbatsberg i några år i alla fall. Men än har inte lyktgubben tänd sin sista lykta. Han drar ut på det, antecknar journalisten från Expressen i sitt anteckningsblock. Tankarna rusar hos lyktgubben, som nu står med hela huvudet fullt med gråa strån. Han räknar så snabbt och gott han kan, hur många år han nu jobbat. 35 år får han det till. Han tar sitt grepp om stegen och börjar sin klättring upp ända fram till lyktan där han tänder lågan.

Så var den sista lyktan tänd.

Medan en ensam flyttgubbe på Upplandsgatan 16 tar sin tredje sup för dagen, tar en framgångsrik korvkioskägarinna farväl av sin äldsta son som tillsammans med några polare kommer resa ner till kontinenten. De kommer bila genom Danmark till ett krigshärjat Tyskland och ett sönderbombat Berlin, för att uppleva världen utanför den solblekta Stockholmsbubblan. Det kommer vara första gången som någon av dem satt sin nyfikna fot utanför landets gränser.

På hemmaplan kommer de alla något år senare, som precis alla andra killar i deras ålder bli inkallade för militärtjänst. Just grabben med morsan kommer ligga i flottan ett tag, och när tjänsten är klar kommer han återgå till Bonnierhuset. Men ett tag senare kommer han istället börja jobba på tryckeriet i Gamla stan, ovanför St Göran och Drakstatyn, på Köpmanbrinken. Ganska likt sin far kommer grabben, som nu räknas som myndig festa rätt rejält med kollegorna, fast efter jobbet och på krogen. Någon gång under samma år kommer han även åka över till London och till Manchester med polarna från skoltiden och några kollegor. Det var en av arbetskamraterna som lärt känna en engelsman som kallar sig själv för 'manager to The Quarrymen', som bjudit in dem till en klubb i England där engelsmannens band kommer spela. De tre charmiga killarna i bandet kommer visa sig vara duktiga på att spela.

Tillsammans kommer de supa och partaja i en vecka innan grabben, med korvkioskägarinna till morsa, tillsammans med polare samt arbetskamrater, behöver åka med båten hem igen för att fortsätta sitt arbete på tryckeriet. Bara några år senare kommer det charmiga engelska bandet de träffat i Manchester, utöka till fyra medlemmar och sedan bli kända som The Beatles och sälja över 1,3 miljarder skivor och ligga på flera listettor i världen.

Genom en arbetskamrat och en syster möts två själar en dag på ett café Leroy på Södermalm över en kopp kaffe. Enligt arbetskamraten och systemen kunde man säga att de två själarna senare kilade stadigt tillsammans, men bekräftat blev det när hon vid 21 års ålder blir med barn och de snabbt måste gifta sig. Paret flyttar till Sköndal, efter att mannens pensionerade flyttgubbe till far supit ihjäl sig, och bor i en lägenhet på Bagarfruvägen. Korvkioskägarrinnan blev en dag farmor. Året därpå blev hon farmor igen.

Antalet stockholmare ökade vilket såklart även krävde ökad bebyggelse. Mellan 1965 och 1975 påbörjades miljonprogrammet och bostadshus dök upp i alla delar av Stockholms stad och län. Sergels torg kom till 1965 och äntligen lyckades man råda bot på den rådande bostadsbristen. 1975 var Stockholm och Sverige färdigbyggt så man, och trafiken hade nu flyttats till höger sida av vägen. Så förändrad en stad kan bli på bara några år. Då teknologin utvecklas och man erbjuder plötsligt tv-apparater och mobila telefoner, och då mängden hus ökar med hundratusen per år. Stilla står inte staden förrän människorna gått till sängs.

Alkoverna är sedan länge utbytta till madrasser i ramar och barnen springer inte längre med spåren längre. Skomakeriet och den vänliga herrns kiosk är sedan länge stängda och nu ersatta med biograf och H&M-butik. Datorn blir etablerad och internet

ifrågasätts som koncept men visar sig stanna till slut. Modern som sedan blev farmodern har blivit gammelfarmor, men dör vid 86 års ålder. De två själarna som mötts för en kaffe har hunnit både gifta och skilja sig. De hann få fyra ungar tillsammans och flera av dem har nu egna barn, som alla har egna mobiler och som alla kommer gå både grundskola i nio år, gymnasium i tre och högskola. På den förstes invigning i livet och Svenska kyrkan, sker en oväntad återförening. Prästen i kyrkan och farfadern till barnet har visst bott grannar på Upplandsgatan. Prästen hade då endast varit ett litet gråtande knyte i sin mammas famn på en innergård, och farfadern var en pojke med solblekt hår och bruna ben. Och när farfadern tillslut lämnar det jordliga livet, såsom sina föräldrar och sin yngre bror, ombeds samma präst hålla i begravningen. Hur kan han tacka nej. Efter sjuttio år lämnar pojken med flyttgubbe till far, korvkioskägare till mor, mannen från tryckeriet, fadern till de fyra barnen och farfader till de sex barnbarnen det jordliga livet med ro.

Tillvaron i Stockholm är precis som isen som lägger sig över vattnet i kajerna; ytan vill stå still, men under ytan är vattnet levande och i ständig rörelse. Till slut bryts isen upp. Så stilla en stad kunde vara då, en stad som nu aldrig riktigt somnar. En modern storstad, där häst med vagn, spårvagn och enstaka bilar ersatts med en trafik som från ovan verkar agera som en enda puls på vägarna där nere mellan husen. Stilla står inte staden längre, och väntar ej heller på morgonens första strålar då den fortfarande är vaken. Det var nu länge sedan den sista gatlyktan tändes och släcktes, och nu slutar staden heller aldrig lysa.